

■ УДК 008.24:395 (479.25+477)

І. Я. Гаюк, кандидат філософських наук, доцент, Львівська національна академія мистецтв, м. Львів

ДО ПИТАННЯ ІСТОРІЇ Й АТРИБУЦІЇ ФРЕСОК ТА ІКОН З ЛЬВІВСЬКОГО ВІРМЕНСЬКОГО КАФЕДРАЛЬНОГО СОБОРУ УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

Розглянуто маловивчені питання щодо історії й атрибуції найвідоміших ікон і розписів львівського Вірменського собору Успіння Пресвятої Богородиці. Чудотворні ікони «Святого Григорія Просвітителя» та «Богородиці Каменецької», які із XVII ст. розміщувалися в храмі, відігравали значну роль у релігійно-культурному житті вірмен, будучи важливим чинником етнонаціональної консолідації вірменської діаспори. Фрески XV ст. з образами св. Іоана Богослова та св. Якова з Компостели є відображенням важливих етапів історії вірмен. Дослідження ікон св. Григорія Просвітителя та «Богородиці Каменецької» надало нових даних щодо образів і засвідчило необхідність їх подальшого вивчення.

Ключові слова: апостол, атрибуція, Богородиця, вірмени, ікона, історія, святий, собор.

И. Я. Гаюк, кандидат философских наук, доцент, Львовская национальная академия искусств, г. Львов

К ВОПРОСУ ОБ ИСТОРИИ И АТРИБУЦИИ ФРЕСОК И ИКОН ИЗ ЛЬВОВСКОГО АРМЯНСКОГО КАФЕДРАЛЬНОГО СОБОРА УСПЕНИЯ ПРЕСВЯТОЙ БОГОРОДИЦЫ

Рассмотрены малоизученные вопросы истории и атрибуции наиболее известных икон и росписей львовского Армянского собора Успения Пресвятой Богородицы. Чудотворные иконы «Святого Григория Просветителя» и «Богородицы Каменецькой», которые с XVII в. находились в храме, имели важное значение в религиозно-культурной жизни армян, являясь важным фактором этнонациональной консолидации армянской диаспоры. Фрески XV в. с изображениями святых Иоанна Богослова и Иакова из Компостелы отображают важные этапы истории армян. Исследование икон св. Григория Просветителя и «Богородицы Каменецькой» позволило получить новые данные об иконах и подтвердило необходимость их дальнейшего изучения.

Ключевые слова: апостол, армяне, атрибуция, Богородица, икона, история, святой, собор.

I. Ya. Haiuk, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Lviv National Academy of Arts, Lviv

REVISITING THE HISTORY AND ATTRIBUTION OF FRESCOES AND ICONS OF THE LVIV ARMENIAN CATHEDRAL OF THE ASSUMPTION OF THE BLESSED VIRGIN MARY

The article raises the issues of history and the attribution of the most famous icons and paintings of the Lviv Armenian Cathedral of the Assumption of the Blessed

Virgin Mary. The wonderworking icons of «Saint Gregory the Illuminator» and «Icon of the Virgin Mary Kamenetska», which have been storing in the Cathedral since the 17th century play a significant part in the religious and cultural life of the Armenians as an important factor of the ethnic and national consolidation of the Armenian Diaspora. The 15th century frescoes with images of St. John the Apostle and St. James of Santiago de Compostela reflect important landmarks of the history of the Armenians. The study of the icons of «St. Gregory the Illuminator» and the «Icon of the Virgin Mary Kamenetska» has made it possible to obtain new data on the icons and has shown the need for further study.

Key words: *Apostle, Armenians, attribution, the Most Holy Mother of God, icon, history, Saint, cathedral.*

Постановка проблеми. Львівський Вірменський собор Успіння Пресвятої Богородиці — не лише унікальна пам'ятка архітектури XIV ст.: цей собор відображає історію вірменського народу та його менталітет — не тільки тому, що з 1364 р. тут перебував єпархіальний осередок усіх вірменських колоній Русі, Польщі, Волощини та Литви, а й тому, що його мури зберегли ознаки й образи, які відбивають етапи історії вірмен та специфіку їхнього життя на теренах України, Польщі, Речі Посполитої, Австро-Угорщини. Водночас культура вірменської діаспори помітно позначилася на розвитку української культури різних регіонів та стала органічною складовою етнокультурогенезу українців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Собор та його давня історія привертала увагу багатьох дослідників. Наукове вивчення собору почалося з 2-ї пол. XIX ст. Історії, архітектурні особливості храму досліджували відомі українські, польські та вірменські консерватори, мистецтвознавці й історики, зокрема, Я. Болоз-Антоневич, Г. Глембоцька, Д. Каєтанович, Я. Кшончевський, Ю. Смирнов, Б. Януш та ін. Одним з найвичерпніших мистецтвознавчих досліджень собору є праця І. Волянської «Katedra Otmiańska we Lwowie w latach 1902–1938» [14]. Попри це, історія храму досліджена недостатньо, що насамперед стосується вивчення ікон, які століттями прикрашали стіни храму. Образи св. Григорія Люсаворича, Богородиці Язлівецької, Богородиці Каменецької та Пресвятої Трійці вважали чудотворними, при них у XVII — на поч. XVIII ст. функціонували церковні вірменські братства, які відігравали важливу роль в етнонаціональній консолідації вірмен та збереженні їх ідентичності. Особливої уваги потребують і найдавніші в соборі (з тих, що збереглися) фрески кінця XIV — початку XV ст.

Мета статті — актуалізувати культурну спадщину вірменської діаспори в Україні, формування якої пов'язане з історією українських земель і яка відчутно вплинула на культурне життя різних її регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фрески із зображенням св. Іоана Богослова з учнем Прохором (справа) і св. Яковом з Компостели (зліва) на бокових стінах віконного прорізу південної частини нефа відкрито під час третьої генеральної реконструкції собору в 1925 р. [10]. На думку деяких дослідників, цілком імовірно, що обличчя святих були на-

писані з представників тодішньої культурної еліти вірменської громади Львова [7, с. 142]. Однак найбільший інтерес становить вибір апостолів. Щодо св. Іоана питань не виникає — богослов'я Вірменської Апостольської Церкви тісно пов'язане з Олександрійською школою, яка базується насамперед на Євангелії від Іоана. У той час як вибір св. Якова з Компостели є доволі неочікуваним і нехарактерним для Вірменської Церкви. Розпис виконано на замовлення, про що свідчить зображена біля св. Якова внизу невелика постать замовника. Через відсутність документів щодо цих фресок зрозуміти причину такого вибору можна, проаналізувавши історичний період їх створення.

Наприкінці XIV — на початку XV ст. припинилися хрестові походи, Єрусалим так і залишився під владою мусульман; у 1375 р. через напади мамелюків Єгипту зникла Кілікійська Вірменія. Частина кілікійських вірмен мігрувала на Захід, деякі — до Криму, а звідти — на землі Галичини. Однак у цей час на Заході завершувалася Реконкіста, святим покровителем якої був св. Яків з Компостели. Від моменту віднайдення у 813 р. ковчега з неглітними мощами апостола Якова вони стають найшанованішою святинею Іспанії, а сам св. Яків — покровителем лицарів святого походу та Реконкісти. Давні хроніки свідчать, що під час битв з мусульманами іспанці неодноразово бачили святого Якова в образі Білого Лицаря, який з мечем у руці і з бойовим кличем «Santiago u siegra España!» змушував утікати багатотисячні загони арабів [6, с. 122]. Папа Римський Калікст II (1060-1124) надав місту Сантьяго-де-Компостела привілею на повне відпущення гріхів паломникам і таким чином прирівняв його до Рима та Єрусалима. Вірмени Львова від початку існування їхньої колонії були пов'язані з кримськими, серед яких були і кілікійські вірмени. Про це, зокрема, свідчить і сам собор, побудований у 1357-1363 рр. (за іншими джерелами — у 1363-1370 рр.) на кошти заможних кримських купців Якова з Каффи (сучасна Феодосія) та Паноса з Гайсарата (очевидно, м. Казарат неподалік від м. Старий Крим). Тому ймовірно, що фрески замовив нащадок кілікійських вірмен, для яких образ Сантьяго де Компостели надавав надію на ще одну успішну Реконкісту — на Сході.

Від XVII ст. і донині в бічному вітарі львівського Вірменського собору розміщена ікона патріарха Вірменії Святого Григорія Просвітителя, завдяки якому християнство в 301 р. стало державною релігією країни. Ікона вважалася чудотворною. На думку професора М. Гембаровича, її створено на Заході за візантійським взірцем у 1-й пол. XVII ст. [15, с. 21–22]. Раніше, згідно з описами, під іконою в бароковому картуші містився вірменський напис, що, згідно з повір'ям, був «молитвою якогось Миколая до св. Григорія Просвітителя» [8, с. 83]. Донедавна напис уважали втраченим, однак насправді він зберігається у фонді живопису Львівського історичного музею як картина під назвою «Вірменський напис» (№ Ж-74). Проте це не молитва до св. Григорія, а пам'ятний меценатський напис про передачу храмові Катериною Вачко (або Вачкоєнц) «за єпископів Ніколаса (Миколи Торосовича. — І. Г.) та Гакопа [архієпископа із Сучави] 1057 р. вірм. літочис-

лення (= 1638 р.) цього чудотворного образу та його врочистого освячення у квітні (цього самого року) єпископами Ніколасом та Гакопом» [1, с. 345-364]. Саме при цій чудотворній іконі св. Григорія Просвітителя в 1640 р. утворене одноіменне братство [12, с. 65].

Якщо походження напису зрозуміле, то щодо ікони виникає немало запитань тому, що у Львові є дві подібні вірменські ікони св. Григорія Просвітителя із житієм: одна з них без шат, які також вважають утраченими, міститься у фондах Львівської галереї мистецтв (№ Ж-5998), друга — подібна — у срібних шатах — у львівському Вірменському кафедральному соборі. Ікона, яка зберігається в Галереї, надійшла туди 1983 р. з Львівського історичного музею, а до 1940 р. перебувала у Вірменському архієпископальному музеї у Львові. Саме цю ікону дослідники ідентифікують як чудотворну, а шати до неї вважають утраченими. Однак ікона, яка міститься в соборі, оформлена в шати, і очевидно, що це автентичні срібні шати, які вона отримала у 2-й половині XVII ст. Це можна було б перевірити, знявши ризи, оскільки на внутрішній стороні оригінального окладу викарбувано: «Року господнього 1670 дня 7 липня всі ці прикраси та срібла для образу Григорія Святого надані рукою пана Бедроса Захаріяевича з Кам'янця на цей час провізора» [8, с. 83]. Металеву посріблену раму ікона отримала в 1755 р.

Таким чином, існують дві ікони св. Григорія Просвітителя з львівського Вірменського собору, обидві із житієм, обидві датовані XVII ст. Можливо, одна з них є копією. Коли і чому її зробили — невідомо. Музейна ікона атрибутована 2-ю половиною XVII ст. Ікону у Вірменському соборі не досліджували. Відомо лише, що в 1909 р. за ініціативи архієпископа Юзефа Теодоровича з неї зняли шати і здійснили «непрофесійну реставрацію» [11, с. 44-46]. Можливо, тоді була зроблена копія, яку закрили шатами і залишили в храмі, а оригінал зберігався у Вірменському музеї, звідки його перемістили до музею.

Проте ікони, хоча і подібні, але не однакові: на іконі в соборі — ростове зображення Григорія Просвітителя, котрий однією рукою благословляє, а в іншій тримає посох, шати мають 15 клейм зі сценами життя святого. На іконі з музею — погрудне зображення святого, руки не написані, а клейм 14. Тому, імовірно, що в соборі були дві оригінальні ікони св. Григорія Просвітителя — більша і менша. У звітних книгах витрат братства св. Григорія Просвітителя є запис за 1717 р., у якому йдеться про те, що того року братство сплатило 10 польських злотих «за рами до великої ікони св. Григорія» [9, с. 53]. Якщо в храмі наявна одна ікона св. Григорія Просвітителя, то не було б необхідності зазначати, що рами призначалися для великої ікони. Очевидно, у храмі були дві ікони св. Григорія Просвітителя — велика й менша. Відповідно до розмірів образів у соборі і Галереї, ікона під шатами є великою, а ікона в музеї — малою. Хоча і в такому разі незрозуміло, яка з двох ікон уважалася чудотворною і при якій створено одноіменне вірменське церковне братство.

Однак найбільше питань пов'язано з іншим чудотворним образом Вірменського собору — іконою «Богородиця Каменецька». Ікону привезли

до Львова в XVII ст. київські вірмени. Відбулося це, імовірно, між 1622 р., коли київська вірменська громада перейшла під юрисдикцію львівської [5, с. 119], та 1654 р., коли ікона потрапила до львівського собору і при ній було створене вірменське церковне братство Непорочного Зачаття Діви Марії.

Радше за все, перенесення ікони відбулося відразу після 1651 р., коли польсько-литовські війська спалили цілий Поділ разом із розташованою там Успенською вірменською церквою та вірменським кварталом [2, с. 742].

Описи чудес, створених іконою, які склав апостольський протононатуріус Габріель Каспарович у 1751 р., свідчать, що вона сама не захотіла залишатися в Києві і подорожувала з паломниками, хоча і в Києві творила численні дива й прославилася своїми чудесними зіцленнями [13]. До 100-річчя утворення вірменського братства при цій іконі член братства Анджей Баліцький подарував для неї срібні шати. Ікона була святинею не лише для вірмен, а й для поляків та українців, тому не дивно, що в середині XVII ст. її, згідно з рішенням магістрату, помістили на деякий час на Краківській брамі для «більшої її честі та шанування» [13]. Образ прославився чудесними зіцленнями, які теж докладно описав о. Г. Каспарович. Одним із найвідоміших було зіцлення тодішнього львівського вірменського архієпископа — митрополита Яна Тобіаша Августиновича, котрого повністю паралізувало, він не міг ані ходити, ані говорити. Митрополита принесли до вітваря, де розміщувалася ікона, там він тривалий час молився і повністю зіцлився. Це чудо письмово засвідчили генеральний офіціал львівського вірменського архієпископа Деодат Нікорович, вікарій Петр Богосевич та Габріель Андрій Каспарович, а також Барбара Задикевичівна [13].

Перше запитання, що виникає: чому образ називається «Богородиця Каменецька»? Каменець — місто в Білорусі на 40 км північніше від Бреста. Місто засноване в 1276 р. володимирським князем Володимиром Васильковичем, якого ще називали «Філософ», «Благочествий», «Благовірний» [4, стб. 876]. Високоосвічена людина, ширий християнин, книголюб, він писав ікони. У 1268 р. князь намалював образ Богородиці, яку спочатку називали Каменецько-Руською, потім — Каменецько-Литовською, оскільки місто до захоплення Великим Князівством Литовським називалося Каменець-Руський, а після — очевидно — Каменець-Литовський і, зрештою — Каменецькою іконою Богородиці, або Богородицею Каменецькою.

Упродовж віків ікона розміщувалася в храмі Благовіщення Пресвятої Богородиці, у 2-й пол. XIX ст. її перенесли в дерев'яну соборну Свято-Симеонівську церкву, на місці якої в 1914 р. спорудили мурований храм. Кошти на будівництво нового храму виділив цар Микола II, якому настоятель нібито й подарував ікону. Імператор забрав ікону із собою або до Санкт-Петербурга, або до царської резиденції в Ливадії, і відтоді відомостей про її місцеперебування немає. Згідно з іншими переказами, цар забрав із собою копію ікони, а оригінал залишився в Каменці і лише за радянських часів зник назавжди.

Яким чином Каменець пов'язаний з вірменами? Будь-яких відомостей про наявність у місті вірменських поселенців донині немає. Однак те, що не

лише місто було побудоване за наказом володимирського князя, а й сама ікона ним написана, спрямовують увагу на стародавній Володимир (нині Володимир-Волинський). Про існування в місті вірменської колонії свідчить перша і найдавніша з відомих булл католикосів — кондак католикоса Месропа 1364 р., у якому згадуються вірменська парафія Авлатемура-Володимира, а також Луцька; пізніше Володимир згадується в кондаку католикоса Теодороса II 1388 р., знову — у кондаку католикоса Яковбоса III 1410 р. [3, с. 207].

Можливо, саме з вірменською колонією Володимира і була спочатку пов'язана історія цієї ікони. Ікона чи її список могли зберігатися у вірменській церкві Володимира — про існування церкви свідчить наявність парафії. Коли і як вона зруйнована — відомостей немає. Очевидно, після того, як у 2-й половині XIV ст. Володимир, Камень-Руський та Київ були захоплені Великим Князівством Литовським, вірмени Володимира могли переселитися до Києва і забрати із собою чудотворну ікону Богородиці Каменецької, а вже звідти в середині XVII ст. її перевезли до Львова.

Однак ще більше запитань викликає те, що сучасне місцезнаходження ікони Богородиці Каменецької невідоме, як невідомо й те, що приховують під собою автентичні шати образу Каменецької Богородиці, яка нині зберігається в соборі. Фотографія ікони з книги «Mons Pius ormian lwowski» 1920-х рр. переконливо свідчить, що лише оклад ікони є автентичним, однак сама ікона — зовсім інакша [9, с. 29]. Для відповіді, хоча б неповної, на ці запитання необхідно насамперед зняти шати з ікони і здійснити експертизу.

Висновки. Очевидно, дослідження історії львівського кафедрального Вірменського собору Успіння Пресвятої Богородиці, попри наявність ґрунтовних праць, не є вичерпними. Аналіз архітектурних особливостей храму та вивчення його інтер'єру свідчать, що собор — це не лише унікальна пам'ятка архітектури, але своєрідний кам'яний літопис історії вірменських колоній східної Європи. І сьогодні його стіни не тільки розповідають про життя вірменських колоній України, але й порушують питання, які вможливають для вчених нові дослідження.

Список використаних джерел

1. Гаюк І. Ілюстрована енциклопедія вірменської культури в Україні / І. Гаюк. — Львів : Афіша, 2012. — Т. I.
2. Дашкевич Я. Р. Вірменське самоврядування Києва в межах магдебурзького права XV-XVII ст. / Я. Р. Дашкевич // Я. Дашкевич. Вірмени в Україні: дорогами тисячоліть. — Львів : Логос, 2012. — С. 739–742.
3. Дашкевич Я. Р. Розселення вірмен на Україні в XI–XVIII ст. / Я. Р. Дашкевич // Я. Дашкевич. Вірмени в Україні: дорогами тисячоліть. — Львів : Логос, 2012. — С. 201–225.
4. Летопись по Ипатьевскому списку. Галицко-Волынский свод [Электронный ресурс] // Полн. собр. русс. летописей. — Т. 2. — Изд. 2-е. — СПб., 1908. — Статьи 1272–1288 гг. — Режим доступа: litopys.org.ua/ipatlet/ipat.htm. — Загл. с экрана.

5. Мышко Д. И. О жизни армян в Киеве в XV-первой половине XVII вв. / Д. И. Мышко // Исторические связи и дружба украинского и армянского народов. — Киев : Наук. думка, 1965. — С. 113–121.
6. Непомнящий Н. Н. Испания, которую мы не знали. Исторический путеводитель / Н. Н. Непомнящий, А. Ю. Низовский. — М., 2006.
7. Тер-Минасян А. Архитектура армянского собора во Львове в контексте связей с архитектурой Армении эпохи развитого средневековья / А. Тер-Минасян // Вірмено-українські історичні зв'язки. — Львів, 2011. — С. 137–143.
8. Chrząszczewski J. Kościoły ormian polskich / J. Chrząszczewski. — Warszawa, 2001.
9. Janusz B. Mons Pius ormian lwowskich / B. Janusz. — Lwów, 1928.
10. Junusz B. Odkrycie fresków średnowiecznych w Katedrze ormiańskiej / B. Janusz // Słowo Polskie. — Lwów, № 161 z dn. 15.VI. 1925, № 163 z dn. 17.VI. 1925.
11. Kajetanowicz D. Katedra Ormiańska i jej otoczenie (przewodnik) / D. Kajetanowicz. — Wyd.2. — Lwów, 1930.
12. Lechicki Cz. Kościół Ormiański w Polsce (Zarys historyczny) / Cz. Lechicki. — Lwów, 1928.
13. Skarb wszechmocności Boskiej Nieprzebranej w Cudowney Matce Swoiej Kościoła Archikatedralnego Lwowskiego Ormiańskiego w Obrasia Starożytnym w Oltarzu Bractwa Niepokalanego Jey Poczęcia niesloczonymi łaskami niustannie slynącym szafuiący roku 1751 Dnia 14 lipca podczas Jubileuszu uniwersalnego przez Moie Wiecznego Pani Tey Niewolnika x. Gabriela Kasparowicza Protonotariusza Apostolskiego Otworzony. — Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. — Відділ рукописів. — Ф. 5, спр. 1721.
14. Wolańska J. Katedra Ormiańska we Lwowie w latach 1902–1938 / J. Wolańska. — Warszawa, 2010.
15. Wystawa zabytków ormiańskich we Lwowe. — Lwów, 1932.

References

1. Haiuk I. Iliustrovana entsyklopediia virmenskoi kultury v Ukraini / I. Haiuk. — Lviv : Afisha, 2012. — Т. I.
2. Dashkevych Ya. R. Virmenske samovriaduvannya Kyieva v mezhakh mahdeburzkocho prava XV-XVII st. / Ya. R. Dashkevych // Ya. Dashkevych. Virmeny v Ukraini: dorohamy tysiacholit. — Lviv : Lohos, 2012. — С. 739–742.
3. Dashkevych Ya. R. Rozselennia virmen na Ukraini v XI-XVIII st. / Ya. R. Dashkevych // Ya. Dashkevych. Virmeny v Ukraini: dorohamy tysiacholit. — Lviv : Lohos, 2012. — С.201–225.
4. Letopis po Ipatyevskomu spisku. Galitsko-Volynskiy svod [Elektronnyy resurs] // Poln. sobr. russ. letopisey. — Т. 2. — Izd. 2-e . — SPb.. 1908. — Stati 1272–1288 gg. — Rezhim dostupa: litopys.org.ua/ipatlet/ipat.htm. — Zagl. s ekrana.
5. Мышко Д. И. О жизни армян в Кийеве в XV-первой половине XVII вв. / Д. И. Мышко // Istoricheskiye svyazi i druzhba ukrainskogo i armyanskogo narodov. — Kyiv : Nauk. dumka. 1965. — S. 113–121.
6. Nepomnyashchiy N. N. Ispaniya, kotoruyu my ne znali. Istoricheskiy putevoditel / N. N. Nepomnyashchiy, A. Yu. Nizovskiy. — М., 2006.

7. Ter-Minasyan A. Arkhitektura armyanskogo sobora vo Lvove v kontekste svyazey s arkhitekturoy Armenii epokhi razvitogo srednevekovia / A. Ter-Minasyan // *Virmeno-ukrainski istorychni zviazky*. — Lviv, 2011. — S. 137–143.
8. Chrzęszczewski J. Kościoły ormian polskich / J. Chrzęszczewski. — Warszawa, 2001.
9. Janusz B. Mons Pius ormian lwowskich / B. Janusz. — Lwów, 1928.
10. Junusz B. Odkrycie fresków średnowiecznych w Katedrze ormiańskiej / B. Janusz // *Słowo Polskie*. — Lwów, № 161 z dn. 15.VI. 1925, № 163 z dn. 17.VI. 1925.
11. Kajetanowicz D. Katedra Ormiańska i jej otoczenie (przewodnik) / D. Kajetanowicz. — Wyd.2. — Lwów, 1930.
12. Lechicki Cz. Kościół Ormiański w Polsce (Zarys historyczny) / Cz. Lechicki. — Lwów, 1928.
13. Skarb wszechmocności Boskiej Nieprzebranej w Cudowney Matce Swoiej Kościoła Archikatedralnego Lwowskiego Ormiańskiego w Obrisie Starożytnym w Oltarzu Bractwa Hiepokalianego Jey Poczęcia niesloczonymi łaskami niustannie słynącym szafuiący roku 1751 Dnia 14 lipca podczas Jubileuszu uniwersalnego przez Moie Wiecznego Pani Tey Niewolnika x. Gabriela Kasparowicza Protonotariusza Apostolskiego Otworzony. — Lwivska naukova biblioteka im. V.Stefanyka. — Viddil rukopysiv. — F. 5, spr. 1721.
14. Wolańska J. Katedra Ormiańska we Lwowie w latach 1902–1938 / J. Wolańska. — Warszawa, 2010.
15. Wystawa zabytków ormiańskich we Lwowe. — Lwów, 1932.

UDC 008.24:395 (479.25+477)

REVISITING THE HISTORY AND ATTRIBUTION OF FRESCOS AND ICONS OF THE LVIV ARMENIAN CATHEDRAL OF THE ASSUMPTION OF THE BLESSED VIRGIN MARY

Haiuk I. Ya., Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Lviv National Academy of Arts, Lviv

iryntagayuk@mail.ru

The aim of this article is to raise some current and understudied issues on the history and the attribution of the most famous icons and paintings of the Lviv Armenian Cathedral of the Assumption of the Blessed Virgin Mary.

Research methodology. The paper applied the historical and comparative methods, the iconology method of interpretation of cultural history, proceeding from the theoretical analysis and synthesis and generalization.

Results. The author argues that the wonderworking icons of «Saint Gregory the Illuminator» and «Icon of the Virgin Mary Kamenetska», which have been storing in the Cathedral since the 17th century play a significant part in the religious and cultural life of the Armenians as an important factor of the ethnic and national consolidation of the Armenian Diaspora. The study of the icon of «Saint Gregory the Illuminator» has shown that there were two similar icons in the Cathedral. There is considerable evidence for the lost inscription to the icon. The history of the «Icon of the Virgin Mary Kamenetska» is connected probably with one of the oldest Armenian colonies of Ukraine in Volodymyr-Volynsky. The study of

the icon has shown that there is another icon under its original riza now and the actual location of original is not known by now. The results indicate that the 15th century frescoes with images of St. John the Apostle and St. James of Santiago de Compostela reflect important landmarks of the history of the Armenians. The choice of apostles and the analysis of the historical period of the creation of frescos enable to assume that the descendants of the Armenian Kingdom of Cilicia commissioned an artist to paint the frescoes.

Novelty. An attempt is made in this article to show that the history of the Lviv Armenians is connected not only with the Crimea, but also with descendants of the Armenian Kingdom of Cilicia who left it after the conquest by Mamelukes.

The practical significance. The study of icons of «St. Gregory the Illuminator» and the «Icon of the Virgin Mary Kamenetska» has made it possible to obtain new data on the icons and has shown the need for further study. The material in this article can be of interest to the Ukrainian and foreign historians, armenologists, art critics for the enhanced studying of the history of Armenians in Ukraine and their historical links.

Key words: *Apostle, Armenians, attribution, the Most Holy Mother of God, icon, history, Saint, cathedral.*

Надійшла до редколегії 11.01.2016 р.